

ПРИКАЗИ И БЕЛЕШКЕ

ПРАВОСЛАВНА МИСАО. ЧАСОПИС ЗА БОГОСЛОВСКУ КЊИЖЕВНОСТ И ЦРКВЕНО-СТАЛЕШКА ПИТАЊА. ИЗДАЈЕ САВЕЗ УДРУЖЕЊА ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА ФНРЈ. ГОДИНА I, СВЕСКА 1, БЕОГРАД 1958, 96.

Оно што Уређивачки одбор истиче као циљ коме треба да послужи „Православна мисао“, као часопис нашег свештенства, може само да се поздрави. Јер постоји не само захтевима „интелектуалног и културног усавршавања“ појединаца него и „општем напретку цркве и народа“ — заиста је жеља која заслужује и свестрано признање и пуњу потпору. Прво ће се постићи сигурније ако се часопис буде јављао чешће и тиме заиста „пробуди и организује“ духовне снаге својих сарадника и читалаца, које су заиста у „многome зачмале и потиснуте“. А постижање онога другог је, несумњиво, свеопшта жеља.

Лепо је то што Уређивачки одбор изражава своју скромност у оцени квалитета прилога које ће часопис доносити, али је још лепше то што већ још прва свеска у многome демантује ту оцену баш у погледу „интелектуално-стручњачког обиља“. Јер сви прилози, почевши од онога М. Радеке па до онога који је дао Б. Цисарж, доприносе, више или мање, квалитету часописа. Да је техничка страна његова на већем нивоу, да је мање штампарских грешака, да је навођење литературе спроведено јединствено и стављено на право место и да су цитати Св. писма и други називи који се наводе у самим радовима штампани истим слогом као и остали текст, тј. да редактор ту није подлегао рукописима, — све би то подигло часопис на већу висину.

Прилози часописа нису нека уско специјалистичка излагања из разних области теологије и живота цркве, те стога омогућавају писцу ових редова да се на све њих макар и најкраће осврне. Стављање евентуалних примедба дато је једино с намером да се помогне уздизању квалитета часописа.

Са циљем да окупи све црквене људе и да им помогне у раду на остварењу начела братства, одн. неговању хришћанске заповести љубави, предлажући извесна средства која би овом циљу послужила, прота и професор Милан Радека у чланку „Наш пут. За синтезу и интеграцију“ дубље понире у извесна социолошка питања у вези са хришћанством и црквом. Своје опсервације излаже фрагментарно и то је свакако условило не само чешће дигресије, него и недовољну образложеност. Тако се, напр., насус од свега три реда (стр. 13), о пророчанском духу јеврејског генија нашао ту без јаче органске везе, како са претходним тако и са следећим излагањем, а оно „старозаветни пророчански дух“ требало би да гласи: јеврејски пророчански дух. А недовољна образложеност може извесне читаоце који нису дубље ушли у суштину и пут историског развоја хришћанства или који не познају његову социолошку страну, одн. нису навикли на речник без изразито црквено-теолошке тинктуре, да на извесним местима наведе на погрешне закључке. Међутим, сагледан у целини, чланак ће добро доћи као потстицај за шири и дубља размишљања читалаца, и то не само оних који потичу из црквених кругова.

Архимандрит Стефан Илкић се својим прилогом залаже за душевну равнотежу хришћана. Она се постиже правилном „храном“ коју дају религија, наука и уметност. Да је захтеву и потреби религије, као душевне хране човекове, посвећен онај напор који је учинен у излагању о науци и уметности, чланак би много добио и тиме би „равнотежа између сва три елемента ових душевних потреба наших“, за коју се уважени писац успешно залаже, била потпуније успостављена.

Професор Филозофског факултета др Душан Глумац у повећем прилогу „Православна црква и Светски савез цркава“ даје историски преглед постанка и организације Светског савета цркава са циљем да скрене пажњу православних цркава на то да „врло опрезно поступају по питању сарадње са Светским саветом цркава, иако то не значи да се треба избегавати сваки контакт са протестантским светом“ (45). Ово становиште пишчево резултира из „Резолуције по питању Екуменски покрет и православне цркве“ донете на „Саветовању поглавара и претставника аутокефалних православних цркава“, одржаном у Москви од 8—18 јула 1948.

Леп и актуелан прилог о потреби богословског образовања за пастирску службу у православној цркви дао је свештеник Т. Митровски. Његовим ставовима и аргументацији се не би могао ставити никакав већи приговор.

Да је прота и професор Бранко А. Цисарж у своме чланку „Средства за успевање у пастирској служби духовног руковођења“ говорио више о начину коришћења тим средствима, — он се задржао само на проповеди и личном примеру, — тиме би колико-толико помогао оним читоцима којима је намењен. Напротив, чланак је претрпан безбројним цитатима из Св. писма и светоотачке литературе који, овако како су нанизани, често без непосредне асоцијације идеја, пре штете него што помажу развијању извесне мисли. Поред тога неки од њих, као напр. онај наведен у првим редовима 60 стране, или ништа не доказују или не служе адекватном објашњењу, него напротив стварају већу конфузију. Отуда и оно непотпуно формулисање циља пастирске службе (56), или нетачно и неспретно формулисање задатка проповеди (58).

Прота др Душан Кашић својим прилогом „Редукција празника у XVIII веку“ осветљава једну страну из борбе претставника Српске цркве са Аустријом, одн. Римском Куријом за право светковања већег броја празника, првенствено оних који су посвећени Србима светитељима.

Прилогом посвећеним Коменском, Божидар Мијач жели да нашој црквеној јавности скрене пажњу на овога великог хришћанског педагога. Ова свеска доноси први, био-библиографски део тога прилога, док ће у идућој свесци бити говора о педагошким идејама Коменског.

Најзад, свештеник Милисав Д. Протић својим марљивим прикупљањем података о периодици Српске православне цркве допуњава или исправља како оно што је објављено у „Аналима Лексикографског завода ФНРЈ — Грађи за библиотеграфију југословенске периодике“ (Загреб 1955, св. 2), тако и оно што је Б. Цисарж као допуну „Грађи“ објавио у „Веснику“ органу Савеза удружења православног свештенства ФНРЈ (бр. 181—184).

У своме другом делу „Православна мисао“ доноси хронику из наше цркве и из живота осталих православних цркава и, на крају, два приказа. Требало би да писац хронике из наше цркве датира догађаје о којима је реч. Поред тога требало би припазити да се у информацијама не поткраду никакве нетачности, као напр. она да је делегација Румунске цркве вратила посету нашој цркви (79) или да поглавар Грчке цркве носи титулу митрополита (90).

Чед. С. Драшковић

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΟΥ, ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΓΑΠΗΣ. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1956.

„Смисао хришћанске љубави“ је беседа коју је професор Атинског богословског факултета Др Π. Ι. Брациотис одржао као ректор Атинског универзитета 1956 године.

Наглашавајући потребу да се говори о љубави данас када љубав у свету доживљава кризу, и да би истакао вредност и значај хришћанске љубави беседник се осврће најпре на идеју о љубави у будизму, хиндуизму, код Лао Це-а и Платона. Своја запажања завршава констатацијом да је стари многобожачки свет био свет без праве љубави. Старозаветно откривење је учило људе о љубави Јахвеа

према свом народу и о обавези припадника тога народа да на ту љубав одговоре својом љубављу, љубављу према Господу и својим ближњима. У новоме савезу преовлађује идеја о љубави и то таквој љубави која се много разликује не само од исте идеје у многобожачком свету већ и у јудејском. То је сасвим нов појам који је изражен новом грчком речју „агапи“. Две старозаветне заповести: „Љуби Господа Бога свога из свег срца свога и из све душе своје и из све снаге своје“ (Пон. зак. 6, 5) и „Љуби ближњега свога као самога себе“ (Јев. 19, 18) Спаситељ спаја у једну да би љубав према ближњем ставио под ауторитет и заштиту Божију. У хришћанској науци истинита љубав постаје знак истините религије, а наследство будућег живота сваког појединца зависи од извршења љубави према Богу, према ближњем и према самом себи. Таква љубав има религиозни карактер који је створен новом везом човека с Богом у оваплоћењу Речи Божије, Сина, у оваплоћењу саме љубави. Исус Христос је открио смисао праве љубави својим животом, науком и својом искупитељском смрћу. Хришћанска љубав има свечовански карактер и простире се и на непријатеље. Она је тесно везана са кроташћу, самоодрицањем, праштањем и уопште са стварним животом.

Насупрот философима моралистима, који су се бавили овом темом, проф. П. Брациотис истиче да хришћанска љубав није ствар само разума, нити само осећања, већ свих духовних сила човечијих. Хришћанска љубав је активна и добродетељна врлина која не зна за препреке и жртве када је у питању добро вољенога. Она омогућава најбоље споразумевање међу људима и решавање најтежих проблема. А што хришћанска проповед о љубави не доноси увек очекиване плодове, то није знак слабости саме љубави већ греха људских. Зато одвраћање од греха и прилажење правој хришћанској љубави претставља једину наду човечанства на спасење. Љубав спојена са вером може да спасе човечанство.

Не само као теолог, научник, ерудит, већ и као врли хришћанин, дубоко-религиозна душа, проф. П. Брациотис је са пуно љубави обрадио тему о хришћанској љубави, тако да читање његовог рада изазива сећања на Спаситељеве речи: „Добар човек из добре ризнице износи добро“.

Е. Ч.

MOSS C. B., THE CHURCH OF ENGLAND AND SEVENTH COUNCIL, London 1957, 63.

У овој документованој и научно обрађеној књижици аутор расправља једно заиста интересантно и актуелно питање, питање става Англиканске цркве према одлукама Седмог васељенског сабора или, тачније, њеног односа према поштовању икона. Позната је чињеница да се употреба икона највише одомаћила у Православној цркви. На западу пак, у Римској цркви је много мање икона, јер је тамо преовладала скулптура; протестанске вероисповести су одбациле иконе, а код једног дела англиканаца су у употреби, док их други део избегава.

Аутор на основу Св. писма, учења св. отаца и хришћанске историје доказује да је употреба икона оправдана и потребна и да је то практиковано од најранијих дана хришћанства. Он снажним аргументима доказује да преко икона човек на један видљив начин одаје поштовање светиња.

Узрок борби против икона пре Седмог васељенског сабора био је у себичним циљевима византиског императора Лава III и његових наследника како би задовољио присталице извесних јереси због мира у земљи (стр. 12). Али на Седмом сабору у Nikeји истина је победила и ту је прокламовано да иконама треба одавати поштовање (*προσκύνησις*) а не обожавање (*λατρεία*). И та одлука мора вечно да важи за целу хришћанску цркву.

Што на Западу иконе нису у толикој употреби као на Истоку, код правослаvnих, писац наводи неколико разлога. Али главни је тај, што су у VIII веку Грчка и Исток били много писменији него Запад. Они су могли да у оригиналу

читају како Св. писмо Новог завета, тако и списе св. отаца и одлуке васељенских сабора, док је Запад то могао само у преводу. Међутим, превод је често био погрешан те је давао сасвим други смисао не само појединим речима, него врло често и читавом тексту. Тако је и одлука Седмог васељенског сабора о иконама погрешно преведена на латински. Реч *προσκύνησις* (поштовање) није нашла еквивалентан израз у латинском језику, него је преведена са *adoratio* (27) — обожавање, тј. *latreia*, што припада само Богу. Стога многи на Западу нису могли да схвате одлуке овога Сабора иако га је сам папа признао, јер је имао своје претставнике на њему. Отуда се и могло десити да су држана два сабора, један за време Карла Великог у Франкфурту на Мајни 794 и други у Паризу 825, који су устали против одлука Седмог васељенског сабора и осудили оно исто што је и овај Сабор осудио. То значи да они нису знали да је Седми сабор осудио обожавање икона, пошто нису имали у оригиналу његова акта. Отуда у Немачкој и Француској овај Сабор није био признат све до XVI в. Писац тврди да се исто десило и многим западним теолозима и мислиоцима, као што су Тома Аквински и Александар Нол, јер и они нису били тачно упознати са одлукама овога Сабора, па чак ни са одлукама сабора у Констанцу који је признао одлуке Седмог васељенског сабора, те су учили и погрешно писали против употребе икона у цркви. Тако су и многи англикански теолози, као William Palmer, Matthew of Westminster и други, на основу тога тврдили да Англиканска црква није никада, како пре тако и после Реформације, признавала одлуке Седмог васељенског сабора.

Овде се, на супрот свему томе, доказује да су се иконе у Енглеској употребљавале још за време Августина Кентербериског (597 г.). Исто тако је Англиканска црква пре Реформације усвојила одлуке Седмог васељенског сабора, јер је имала своје претставнике на сабору у Констанцу, који је признао Седми сабор као васељенски. А и после Реформације, по мишљењу писца, не може се наћи доказ да је Англиканска црква икада осудила овај Сабор, иако су се ту и тамо чули гласови и против икона и против овога Сабора. Али већина се увек слагала са тим да у одлукама Седмог васељенског сабора нема ништа што би било супротно доктринама Англиканске цркве. Ово се показало како на Ламбетској конференцији 1930 године, тако и недавно, пре две године, кад је, по тврђењу писца, извршено уједињење између Англиканске и Старокатоличке цркве, пошто до уједињења не би могло доћи ако би се Англиканска црква изјаснила против Седмог васељенског сабора који Старокатоличка црква признаје као васељенски. Према томе стварно признање је ту, само би морало и формално да буде потврђено од једног вишег црквеног форума, и то потпуно јасно и недвосмислено, ако се мисли на јединство са Православном црквом. „Морамо формално акцентирати Седми васељенски сабор и избацити *Filioque* из Никејског символа вере како не би било догматских разлика међу нама, каже писац, јер овде нема двоумљења, пошто ниједно званично тело православне цркве неће разговарати с нама на другој основи, сем на оној која је створена на седам васељенских сабора” (9, 42).

Англиканци су, по мишљењу писца, увек признавали православну цркву и давали јој извесну предност. „Међу нама, каже писац, нема великих теолошких разлика које ми не би могли усвојити. За нас је то лакше него за њих” (56), због тога што су православне „традиције сасвим старе, тако богате и тако несаломљиве” (57). „Оно зашто смо се ми кроз Реформацију борили и што смо извојевали то су они одувек имали и неповређено сачували” (56). „Стога ако један англиканац постане православи и неће никада ништа да се одриче” (57).

И писац овога списка попут многих његових земљака завршава књигу речима А. Хомјакова: „Англиканска црква нема ниједан разлог да не буде православна” и додаје да би он (тј. Хомјаков) данас имао много више разлога да то тврди.

ПОКЛОН РУСКЕ ЦРКВЕ СРПСКОЈ ЦРКВИ

У разним библиотекама и музејима иностранства има много рукописа однесених из наше земље, који су од важности за нашу науку. Тако се напр. у Публичној библиотеци у Лењинграду чува рукописни типик манастира Дечана, писан на пергаменту, по коме се имало вршити богослужење у Дечанима. На крају овога типика је запис, који казује да је овај типик писан у време великога краља Стефана Душана Пантократору, тј. манастиру Дечанима, по заповести првога дечанскога игумана Арсенија, а писао га је „многогрешни Добрета”. У овом запису се не наводи година када је писан овај типик, али пошто се каже да је писан за Дечане у време краља Стефана Душана, значи да је писан између године 1335, када је довршено зидање Дечана, и године 1346, када је Душан од краља постао цар.

У овом типуку има један запис из 1645, у коме се каже да су Дечани тада били у великој нужди и да те године отидоше Турци. То значи да је 1645 године дечански типик још био у Дечанима.

Даље у овом типуку један запис казује како је у Дечане дошао неки Никифор и учинио манастиру неко мало „художество”, а као награду за то добио је од архимандрита Кир — Ристифора са благословом целог братства овај дечански типик, и ако га ко треба, цена му је 600 аспри.

Како је, даље, овај типик доспео у Русију, не зна се.

Сада је Руска црква на предлог и молбу потписаног послала као поклон Српској цркви фотографске снимке целог дечанскога типика. Снимци су одлични и израђени су на сјајној дебелој хартији величине самога рукописа, тако да се текст са фотографских снимака може читати као из самога рукописа. Снимци су смештени у чврсту кутију обложену платном, а чувају се у знаменитој Патријаршиској библиотеци у Београду.

Тако смо поред фотографских снимака Никодимова типика (о Никодимову типуку расправљам у претходној и овој свесци „Богословља”) из 1319 (има их Лигурнички семинар Богословског факултета, Народна библиотека и Српска академија наука), и Романова типика (о Романову типуку расправио сам у Зборнику Матице српске, сер. друштв. наука, св. 13—14, 1956, у част академика др Николе Радојчића) из 1331 (има их Универзитетска библиотека) добили сада и фотографске снимке Дечанског типика.

Ова три најстарија српска типика су од велике научне вредности не само за богослужење Српске цркве, но и за историју српскога народа и српскога језика.

Наше научне установе су до сада пропустиле да набаве фотографске копије свих старих српских рукописа у иностранству који су од важности за нашу науку. Данас постоје техничке и материјалне могућности да их набаве.

Ј. Мирковић